

Inhalt

Iets over de natuurgeesten
en hun jaargetijden ... 7

... en over dit boek 10

Gereedschappen en technieken 12

Wol 12 | Viltnaalden 14 | Verven 15 |

Voor beginners 18

Opbouw van het lijf en kleding 22

Eenvoudige figuren 22 | Eenvoudige staande figuren 25 |

Staande figuren 31 | De proporties 40 |

Vleugels 42 | Kleuren 44

De jaargetijden 46

De koningin van de jaargetijden 47 | Het jaar 52

In de lente 54

In de zomer 68

In de herfst 86

In de winter 94

Ideeënverzameling 104

Slotwoord 113

Verkoopadressen 114

Iets over de natuurgeesten en hun jaargetijden ...

Wie ooit het boek van de natuur wil begrijpen, moet de bladzijden ervan met eigen voeten doorlopen. *Paracelsus*

Wij volgen deze mooie gedachte van Paracelsus en gaan in dit boek op weg om door de verschillende jaargetijden te wandelen en daarbij de natuur in haar vele facetten te ervaren..

De vier broeders

Vier broeders zijn, jaar in jaar uit,
voortdurend aan het draven,
en elk van hen komt – heel alleen –
voor ons met goede gaven.

De eerste komt met lichte zin
in zuiver blauw gehuld,
strooit knoppen, blaadjes, bloesems rond,
die hij met geuren vult.

De tweede is meer serieus,
met zonneshijn en regen.
Ook hij strooit bloemen overal
en schenkt de oogst zijn zegen.

De derde levert appels, noten,
wijn in overvloed.
Dankbaar genietend
doen wij ons daaraan tegoed.

Knorrig stuift de vierde langs,
in nacht en duisternis gehuld,
maakt velden, bos en weiden leeg,
die hij met sneeuw weer vult.

Wie zegt mij wie die broeders zijn
die op elkaar lijken te jagen?
Dat weet waarschijnlijk ieder kind,
dus hoef ik dat niet meer te vragen.
(naar Karoline Stahl)

Het is niet moeilijk om te raden wie de vier gebroeders zijn, want de natuur is als een bont prentenboek, waarvan maand na maand een nieuwe bladzijde wordt opengeslagen, met steeds opnieuw iets bijzonders. Geef je ogen de kost, of je nu op het land of in de stad woont. Overal valt veel te zien en het is vooral met kinderen erg leuk om elke maand een ontdekkingstocht te maken.

Op (20)* 21 maart begint volgens de kalender de lente met de equinox of dag- en nachtevening. De dag en de nacht duren dan even lang. In maart verschijnen de eerste lentebloemen, dieren ontwaken uit hun winterslaap en trekvogels keren terug. In april doet het weer – volgens een oud en waar gezegde – wat het wil. Met dan weer regen en dan weer zon ontstaan soms prachtige regenbogen. In mei komen niet alleen meikevers tevoorschijn, maar ook de andere insecten. Voorts kruipten slakken en hagedissen uit hun winteronderkomens.

Op 21 (22)* juni begint de zomer. De dag van de zomerzonnwende is de langste dag van het jaar, dus met de kortste nacht. In juni krijgen de fruitbomen vruchten en staan veel weidebloemen in bloei. Juli brengt ons golvende graanvelden, nectar verzamelende bijen en vlinders. Muggen en glimwormpjes zwermen uit. In augustus worden veel vruchten rijp, bloeit de heide en zijn de dikkopjes in de vijvers in kikkers veranderd.

Op (22)* 23 september begint de herfst. Vanaf deze dag worden de nachten weer langer dan de dagen. In september is de fruitoogst in volle gang, rijpen de kastanjes en vinden we in de bossen de eerste paddenstoelen. In oktober beginnen de bladeren van kleur te veranderen, begint de druivenpluk en blazen de eerste herfststormen het loof van de bomen. In november zijn de bomen kaal, zijn de trekvogels naar warmere oorden gevlogen en zorgen de nachten voor de eerste rijp.

Op 21 (22)* vindt de intocht van de winter plaats. De dag van de winterzonnwende is de kortste dag van het jaar met de langste nacht. In december valt de eerste sneeuw en kan het zo hard vriezen dat er ijs ontstaat.

Overal zijn dennengroen, maretakken en kerstbomen te zien. In januari sneeuwt het veel en wordt buiten alles met een beschermende, witte laag sneeuw bedekt. Daarin zijn allerlei diersporen zichtbaar. Voor de dieren is het de moeilijkste tijd van het jaar. In februari komen de eerste knoppen aan de twijgen, trotseren prille sneeuwkllokjes de kou en strekken zich door het sneeuwdek heen uit naar de zon.

In de vrijeschoolpedagogie is het mooie idee van de seizoenentafel ontwikkeld. Wat we buiten in de natuur vinden, kunnen we binnen in het klein namaken. Daarvoor is een bijzettafeltje of een boekenplank, ja vaak ook alleen maar een grote schotel, al genoeg om de hoofdkenmerken van een jaargetijde zichtbaar te maken.

Je kunt daarbij zelf kiezen of je 'alleen' een mooie schotel als tafelversiering wilt opmaken of met de kinderen een complete miniatuurwereld wilt bouwen. De kroon op het werk van deze creaties wordt gevormd door bijpassende figuren die de desbetreffende tafereelen op een betoverende wijze verlevendigen.

De voortdurende veranderingen die zich gedurende de jaargetijden voltrekken, zijn in onze cultuur in mythen en feestdagen verweven en vormen een vast bestanddeel in ons leven. Wij kunnen ons geen lente voorstellen zonder Pasen en Pinksteren, net zomin als een herfst zonder oogstdankfeest. En wie wil er nu een winter zonder adventstijd en Kerstmis? De meeste van deze vieringen hebben een lange traditie met een heidense oorsprong.

Zo is het paasfeest voortgekomen uit feesten die verband hielden met oeroude voorjaarsrituelen betreffende de plantengroei. Het oogstdankfeest stamt uit

voorchristelijke tijden, maar wordt tegenwoordig nog in veel landen gevierd.

Met de natuur en de wisseling van de jaargetijden zijn de geschiedenissen en verhalen over kleine en grote natuurgeesten en de sagen en mythen van godinnen, heksen, feeën en beschermsters tot wie de mensen eeuwenlang om bescherming en steun hebben gebeden, onafscheidelijk verbonden. Tot in onze tijd kennen we veel van deze figuren uit sprookjes en fabels, zoals *vrouw Holle*, de fee die het weer bepaalt en de verschillende jaargetijden inluidt. Mythologisch lijkt in dit sprookje van de gebroeders Grimm nog oudere stof te zijn verwerkt. Het ligt daarom voor de hand de seizoenentafel met figuren uit dit soort verhalen te bevolken.

Nu lijkt men geneigd het thema jaargetijden en wollen figuren in eerste instantie te betrekken op de kinderkamer, de kleuterklas of de eerste schooljaren. Ik heb echter geprobeerd de wollen figuren niet een zo naïeve vorm te geven, dat zij uitsluitend kinderen aanspreken.

Je kunt enkele thema's zeer verschillend behandelen. Dat kan duidelijk worden met het voorbeeld van Moeder Aarde. De 'klassieke' *Moeder Aarde* is in dit boek afgeleid van de getekende afbeeldingen uit het betoverende kinderboek van Sibylle von Olfers, *Het verhaal van de wortelkindertjes*. Het gaat over een oude vrouw met kleine wortelkinderen, die de winter onder de grond doorbrengen en in de lente ontwaken om in hun nieuwe bloemenkleed de velden en wouden te bevolken.

De aarde als een van de vier elementen vormgeven, is echter net zo spannend als een mythologische weergave van haar als goddelijke levensschenkster in het

gewaad van een priesteres. De charme van het maken van een figuur ligt dus zowel in het gekozen thema als in de keuze van de manier waarop het wordt vormgegeven. De 'magie van de kleuren' speelt daarbij een bijzonder grote rol. Bepaal dus nu je lievelingsthema uit een grote keuze aan mooie natuurgeesten.

Ik hoop de lezer met dit boek veelzijdig te stimuleren. Met feeëriek groeten,

Christine Schäfer

* De data tussen haakjes betreffen schrikkeljaren.

... en over dit boek

‘Hoe kun je staande figuren maken?’ Er is geen vraag die mij de laatste tijd vaker is gesteld. Welnu, we zullen na de onmisbare algemene hoofdstukken over materialen en handwerkgerei samen op deze vraag ingaan en de gewenste technieken behandelen.

Maar voor de beginners onder de lezers eerst enkele algemene opmerkingen over naaldviltten. Het werken met ongesponnen wol ervaar ik na al die jaren nog altijd als een zeer ontspannende bezigheid, waarbij de prachtigste dingen ontstaan. In de laatste jaren heeft viltten – nat of droog – steeds meer enthousiaste aanhangers gekregen. Overal worden viltcursussen aangeboden. Het materiaal hiervoor is in fraaie variaties verkrijgbaar en in de grote variëteit aan aangeboden onderwerpen vindt iedereen wel iets van zijn gading. Het benodigde materiaal, wol, is populair geworden, wat tien jaar geleden nog nauwelijks denkbaar was. In die tijd associeerde men ‘wol’ nog met kriebelende, jeuk veroorzakende, gebreide pullovers, maar er is de laatste jaren wat dat betreft veel veranderd. Wol leent zich voor creativiteit en daarvoor willen wij het ook gebruiken.

Naast de oeroude techniek van het natviltten, die vooral voor hoogwaardige gebruiksvoorwerpen en kleding wordt toegepast, is ook de techniek van het droogviltten intussen wijd verbreid. Hierbij wordt de

wol met behulp van speciale viltvaden verdicht en vastter gemaakt. Deze methode is gemakkelijk te leren, is bijna overal en altijd toepasbaar en er zijn in tegenstelling tot bij het natviltten geen heet water, zeep en een voldoende waterdicht werkoppervlak voor vereist. De kosten zijn gering, het benodigde materiaal gemakkelijk vervoerbaar, de werkplek blijft op een paar wolpluisjes na schoon en er is geen afval.

Creaties in de vorm van figuren blijven mijn lievelings-thema. De toverachtige feeën, elfen en natuurgeesten in al hun verschijningsvormen begeleiden mij nu al vele jaren en ik word er steeds weer enthousiast van als ik aan een van die figuren werk. En ik heb voor het eerstkomende decennium nog ideeën in overvloed.

De in dit boek voorkomende figuren zijn in de eerste plaats als decoratie bedoeld. Of het nu een seizoentafel, een kerstvoorstelling op een vensterbank, de hoek van een kinderkamer of een bruiloftstafel betreft, voor al deze gelegenheden en feesten kun je prachtige figuren maken. Als kinderspeelgoed zijn zij vanwege de kleine onderdelen en de gebruikte techniek niet geschikt. De handjes van kleine kinderen zouden een aantal van deze figuren direct uit elkaar plukken ondanks de zorgvuldige wikkelingen en het binnenframe van chenilledraad. Als je voor kinderen figuren

wilt maken waarmee ze kunnen spelen, is een stabielere binnenframe nodig en moeten de figuren met water en zeep worden genatvilt. Houd daarbij rekening met het krimpen van de wol. Het vereist enige oefening om uiteindelijk nog goed geproportioneerde figuren te verkrijgen.

Iets grotere kinderen zijn in ieder geval in staat zorgvuldig om te gaan met gewikkelde en genaaldvilde figuren. Zij kunnen ook al zelfstandig een jaargetijdentafel samenstellen of een lievelingshoekje in hun kinderkamer inrichten. De meesten tonen een verrassende vaardigheid in deze werkzaamheden.

De door mij toegepaste technieken zijn een combinatie van wikkeltechniek en naaldviltten, waarbij ik grote waarde hecht aan het handhaven van de levendigheid van de wol. Dit boek behandelt stap voor stap de technieken voor het maken van diverse staande figuren van verschillende moeilijkheidsgraad. Ik vond het belangrijk elk thema – speciaal voor beginners – zeer gedetailleerd toe te lichten, opdat zij betrekkelijk snel in staat zijn fraaie resultaten te bereiken. Daartoe zijn alle stappen van het maakproces rijkelijk geïllustreerd en van aanwijzingen en tips voorzien.

Voor wat betreft het *verwerven* en *reinigen van de wol* is voor geïnteresseerden voldoende lectuur vorhanden. Hetzelfde geldt voor het *verven van de wol*. In dit boek beperken we ons tot de paar wolkwaliteiten die geschikt zijn voor het maken van de afgebeelde figuren. Verder zullen in het volgende hoofdstuk onder *Verven* een paar eenvoudige technieken worden behandeld voor het verven van kleine hoeveelheden (ongekamde) krullende wol in de gewenste kleurschakering.

Voor een gemakkelijke oriëntering is aan alle figuurbeschrijvingen een lijst van gebruikte materialen toegevoegd. Voorts is de moeilijkheidsgraad van de projecten als volgt aangegeven:

gemakkelijk = ☆
gemiddeld = ☆☆
moeilijk = ☆☆☆